

Uopdrageelse

Vi hører jævnligt, at niveauet daler i uddannelsessystemet, derfor må det blive lettere at tage en uddannelse. Men vi hører også om unge mennesker, der føler sig pressede i uddannelsesverdenen, som stresses, demotiveres, dropper ud, deprimeres og får angstneuroser. Det er et paradoks. Ny bog om hysteriske børn forklarer, hvordan to så modstridende tendenser kan være sande på samme tid.

Af [Lars Andreassen](#)

Stå fast smækker han op på bordet: Svend Brinkmanns opgør med vores ulideligt, selvoptagede trang til personlig udvikling og evig bevægelse. Vi rodfæstes aldrig, hvis vi konstant tænker på selvudvikling, er Brinkmanns efterhånden velkendte pointe, og når ikke vi har rødder, mister vi evnen til at forpligte os til en opgave eller andre mennesker. Vi bliver rådvilde og uden retningsgivende moralske pejlemærker. Vi kan ikke stå fast.

"Interessant", bemærker jeg og peger på bogen. "Provokerende", svarer han, den om-en-uge pensionerede lærer. "Den er et opgør med alt, hvad jeg er uddannet inden for", uddyber han.

Det er vinter og vi er på vej mod pisterne i Matrei med hver vores elevflokk. Han fra en folkeskole i Kolding og jeg med [Egå Ungdoms-Højskole](#). På den anden side af midtergangen sidder jeg med en nyligt udkommet bog fra det Aarhusianske forlag Plurafutura, [Hvorfor bliver vores børn små tyranner?](#) af den tyske børnepsykiater og familieterapeut, Michael Winterhoff. Også den handler om identitets- og selvudvikling, men børnenes og ikke de voksnes.

HVORFOR BLIVER VORES BØRN SMÅ TYRANNER?

MICHAEL WINTERHOFF

plurafutura® publishing

Udvikling, opdragelse og dannelse er ikke bare "hot stuff" i Danmark, og Winterhoffs bog er, som Brinkmanns, en bestseller i sit hjemland.

Winterhoff stiller et simpelt spørgsmål: hvad sker der, når børn tildeles ansvaret for deres egen personlige udvikling, og hans svar er skræmmende.

Diagnose eller uopdragelse

Jeg har ikke læst Brinkmanns bog (endnu), men som en del af trioen bag bøgerne om [Uren Pædagogik](#) er han ikke ukendt blandt højskolefolk. Og meget kontroversielt udtalte han i [Højskolebladet](#) for nogle år siden, at vi af og til gemmer dårlig moral bag psykiatriske diagnoser:

"Hvis vi for eksempel ikke længere kan forstå dovenskab som en last, et moralsk problem eller som en måde til at genoplade

batterierne, men kun som en medicinsk tilstand, så er der altså centrale dimensioner af den menneskelige tilværelse, som vi ikke længere kan forstå, og så får vi et dilemma – især i forhold til at tage ansvar.”

Det udsagn har jeg altid set som modigt, og Brinkmann har siden da stået på min liste over helte.

Antallet af psykiatriske diagnoser er steget helt uhyggeligt siden 2. Verdenskrig, det ved enhver (ellers kan du læse om det i ovenstående link til Højskolebladet eller [her](#) hos den norske filosof Lars Fr. H. Svendsen). Der er helts sikkert flere – og meget komplicerede – årsager til stigningen, som dog på mange måder også er paradoksalt, fordi den følger en generel stigning i folkesundhed og levealder.

SVEND BRINKMANN

STÅ FAST

Men Winterhoff antyder i sin bog – eller jeg læser det ud af

den – at den praksis, hvormed vi omsætter vores opdragelsesidealer kan føre til reaktioner og adfærdsformer, der ligner de diagnoser, der er i stigning, såsom angst, depression, ADHD og ADD.

Et eksempel fra bogen illustrerer pointen, altså Winterhoffs, det værste eksempel ganske vist, men så rækker det også med et enkelt. Sara gider ikke altid lave sine lektier, hun gider heller ikke øve sig på violin, et instrument, hun selv har ønsket at lære at spille. Det er der i sig selv ikke noget usædvanligt i, men pigen bliver aggressiv, råber og sparker ud efter sin mor, når hun beder hende om at passe sine pligter – pålagte såvel som selvvalgte – og kaster sågar med ting, og helst ting, hun ved moderen sætter pris på.

Saras forældre ville, som alle andre bevidste forældre, have et selvstændigt og myndigt barn med en stærk personlighed, og derfor var rationalet bag deres opdragelse, at barnet skulle have lov til at udvikle sig helt på egen hånd uden at rette sig efter andre mennesker. I børnehaven bestemte hun selv, hvad tøj hun ville have på, og faldt kammeraterne ikke i hendes smag, blev de aldrig mere inviteret med hjem.

Ingen har nogensinde fortalt Sara, hvad der var rigtigt og forkert. Som Winterhoff skriver, troede forældrene at de gav hende en antiautoritær opdragelse, hvilket de vel egentlig også gjorde, men mere korrekt er det nok at sige, at de skabte et rum uden autoriteter omkring Sara. Et rum, hvor hendes ego kunne udfolde og udvikle sig fuldstændigt uhæmmet uden hensyn til andre. Et rum uden regulering, uden opdragelse – et rum, hvor alt var til forhandling.

Problemet med Sara er, som i Winterhoffs øvrige casestories, at forældrene glemte at spørge sig selv om, hvad konsekvenserne af denne uopdragelse mon kunne være. De ville jo det rigtige og forsøgte at fjerne enhver forhindring for Saras personlige udvikling. De skabte en curlingbane for barnet milevidt fra et klassisk hegeliansk dannelseideal, hvor

identiteten netop formes i "kampen" med arbejdet og bestræbelserne på at opfylde sit potentiale som socialt væsen.

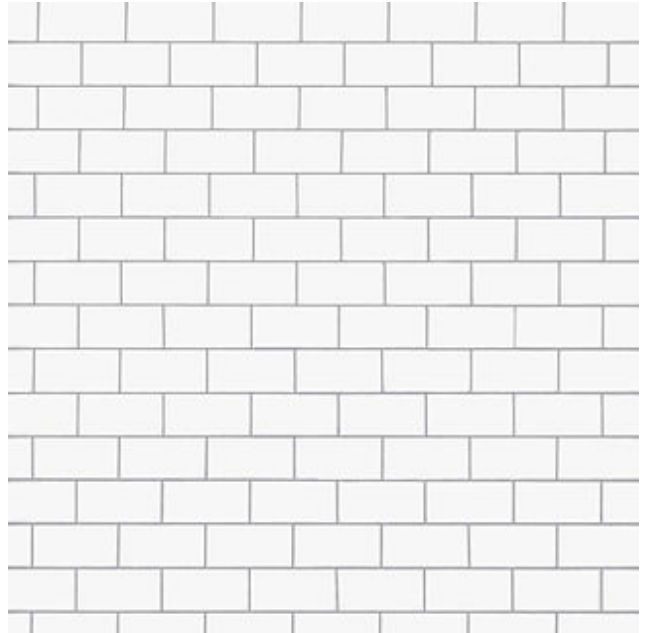
Winterhoff påpeger, at et barn slet ikke har den fornødne psykiske modenhed til at magte tilværelsen alene. Man "tilskriver barnet [...] en selvstændig personlighed, om det slet ikke kan have på så tidligt et stadium." (side 31).

Virkeligheden er en Blachman

Første del af konsekvensen af den manglende adfærdsregulering er, at barnet fastholdes i en tidlig psykisk fase, skriver Winterhoff. Den nemlig, hvor barnet tror, at den ganske verden er skabt for at tilfredsstille barnets behov. Forældre forveksler barnets infantile og uhæmmede viljestyrke med en stærk personlighed, og resultatet er et totalt uhæmmet ego.

Den anden del af konsekvensen er selvsagt et hensynsløst og asocialt barn. Et barn, der ikke kan udsætte sine behov, et barn der ikke kan sidde med fingeren i vejret og vente på, at de andre taler færdigt – eller bare sidde stille – et barn uden evne til at forpligte sig på en opgave, pålagt eller selvvalgt, eller på andre mennesker. Et barn som bliver stiktosset og hysterisk, når det bliver bedt om at udsætte sine behov, disciplinere sig, tage hensyn og passe sine pligter.

Hovedpointen i Winterhoffs bog – et træk, der går igennem alle hans cases – er den, at de børn, der opdrages i den antiautoritære selvudviklings navn, oplever en form for almægtighed, og at de kan kontrollere verden omkring sig, og i det øjeblik de møder modstand, opstår så problemerne. Modstanden består helt simpelt i mødet med andre mennesker, der også skal tages hensyn til, og i at man skal leve op til krav og standarder sat af andre, f.eks. i børnehaven eller uddannelsessystemet.

Jeg kommer til at tænke på Pink Floyds "The Wall" fra 1979, når jeg læser Winterhoffs bog. "Hey teacher, leave them kids alone" og "We don't need no Education" sang Roger Waters og opsummerede vel her 68-generationens opgør med autoriteterne. Copyright tror vi nok tilhører Pink Floyd Music, Ltd.

Pludselig optræder virkeligheden uden for hjemmets (underlige blanding af curlingbane og konfliktfyldt forhandlingsrum) som Blachman i X-faktor, som nogen eller noget, der pludselig bryder med egoets forestilling om omnipotens og smadrer det uregulerede barns forestilling om, at det kan alt.

Den "stærke personlighed" (som blot var infantil utilpasset vilje) bryder sammen, identiteten vakler, og barnet skal nu til revurdere sig selv og sine evner, og det er selvsagt angstprovokerende. Og svaret er i mange tilfælde ikke, at individet er ramlet ind i en eksistentiel krise, men en psykisk sygdom, og nu begynder jagten på en diagnose, som kan føre til den behandling, der fikser problemet.

Måske er det ikke fordi, kravene i uddannelsessystemet er for høje eller urimelige, at nogle unge bukker under, men fordi de ganske enkelt ikke er vant til at møde krav stillet af andre end dem selv. Det er en tanke, man får, når man læser Winterhoffs bog, som således kan være med til at forklare, hvordan vi på en og samme tid kan diskutere dalende niveauer i uddannelsessystemet samtidig med, at vi konstaterer, at flere og flere unge mistrives i samme system. Gymnasierne ansætter psykologer til at hjælpe de unge gennem kriserne og på universiteterne er det studenterpræsterne, der hjælper til.

Indrestyret eller ydrestyret

Det er hårdt at få at vide, at man ikke kan synge, når man hele sit liv har troet, at man kunne, fordi ingen har villet, evnet eller haft mod til at fortælle en, at det kunne man ikke. Og desuden heller ikke haft modet, viljen eller evnen til at stå fast over for barnet og fortælle det, at lektierne skal laves, pligterne gøres og fritidsinteressen passes også de dage, hvor man egentlig ikke har lyst.

Brinkmanns bog er så provokerende for læreren fra Kolding, som jeg deler bus med, fordi Brinkmann taler for mere ydre-styring af børnene, og det er i modsætning til de pædagogiske idealer, denne lærer, som skal pensioneres, når han vender hjem igen, har praktiseret under. Det er et paradigme-skifte i folkeskolen, Brinkmann lægger op til, fordi vi altid har lagt vægten på barnets personlige udvikling og at denne skulle komme indefra.

Ingen af os kan være uenige i målet med vores dannelse og opdragelse: anti-autoritære, selvstændigt tænkende og kreative unge mennesker med de bedst tænkelige muligheder for at udvikle sig selv, sammen med andre – og at de er indrestyrede. Men vejen der til kan, skal og bør ikke være uden forhindringer og koncentreret aktivitet, og så går gennem gennem en gradvis nedtrapning af den ydre styring og tildeling

af ansvar i takt med barnets og den unges mentale modning og udvikling af færdigheder og kompetencer.